

Ο Νίκος (Κόλιας) Καββαδίας γεννήθηκε στο Νικόλσκι Ουσουρίσκι, μια μικρή επαρχιακή πόλη του Χαρμπίν της Μαντζουρίας το 1910, γιος του μεγαλεμπόρου Χαρίλαου Καββαδία. Το 1914 μετά το ξέσπασμα του πρώτου παγκοσμίου πολέμου η οικογένεια Καββαδία επισκέφτηκε την Ελλάδα και το 1921 εγκαταστάθηκε στον Πειραιά. Τέλειωσε τη γαλλική σχολή του Saint Paul και το Γυμνάσιο. Παράλληλα δημοσίευσε τους πρώτους στίχους του στο περιοδικό της Μεγάλης Ελληνικής Εγκυκλοπαίδειας με το ψευδώνυμο Πέτρος Βαλχάλας. Γράφτηκε στην Ιατρική Σχολή της Αθήνας· μετά τον θάνατο του πατέρα του όμως αναγκάστηκε να διακόψει τις σπουδές του και να εργαστεί σε ναυτικό γραφείο, συνεχίζοντας τη συνεργασία του με φιλολογικά περιοδικά. Το 1929 μάρκαρε στο φορτηγό πλοίο Άγιος Νικόλαος και από το 1930 ξεκίνησε η περίοδος των διαρκών ταξιδιών του ως το 1936. Το 1940 υπηρέτησε στην Αλβανία και πήρε μέρος στην Εθνική Αντίσταση ως μέλος του Κ.Κ.Ε.. Πέθανε στην Αθήνα από εγκεφαλικό επεισόδιο.

Ο Νίκος Καββαδίας ανήκει σχηματικά στη γενιά του τριάντα, στον χώρο της οποίας όμως κατέχει μια ιδιότυπη θέση. Ο ποιητικός του λόγος εξέφρασε την ανάγκη απόδρασης από τη σύγχρονη του ποιητή ελληνική πραγματικότητα κυρίως μέσα από τα στοιχεία του κοσμοπολιτισμού και του εξωτισμού. Η γραφή του υπήρξε κυρίως βιωματική και ακολούθησε μια εξελικτική πορεία προς την αφαίρεση και τα όρια του υπερρεαλισμού, πάντα όμως μέσα στα πλαίσια της παραδοσιακής στιχουργικής φόρμας και ρυθμικής τεχνικής.

Νίκος Καββαδίας «Kuro Siwo» (σελ. 193-194)

Ερωτήσεις-Απαντήσεις εμπέδωσης

1. Ποιες **δυσκολίες** αντιμετώπισε ο ναυτικός Καββαδίας στη διάρκεια του **πρώτου** του μακρινού ταξιδιού;

- ο προορισμός ήταν μακρινός (ο Νότος), οπότε η χρονική διάρκεια του ταξιδιού θα ήταν μεγάλη και το πλήρωμα θα ήταν για πολύ καιρό εκτεθειμένο στους κινδύνους που εγκυμονεί η θαλασσοπορία στους ωκεανούς
- στη διάρκεια της βάρδιάς του ο κάθε ναυτικός είχε να διεκπεραιώσει δύσκολες και απαιτητικές εργασίες → εξουθένωση σωματική, δοκιμασία για τις αντοχές του σώματος και της ψυχής
- κακός ύπνος: διαλείπων (= μη συνεχής) ύπνος, κακή ποιότητα ύπνου, ίσως από τα τραντάγματα του πλοίου και το θόρυβο των μηχανών – την έλλειψη ησυχίας γενικά – ανήσυχος ύπνος ίσως από εφιάλτες-προϊόν του φόβου και της αγωνίας για το αν θα επιβιώσουν ή και λόγω της απειρίας του νεαρού ναυτικού
- φόβος μήπως κολλήσουν κάποια μεταδοτική ασθένεια. όπως η ελονοσία, από την επαφή τους με πληθυσμούς τριτοκοσμικών χωρών, τα λιμάνια των οποίων ήταν οι ενδιάμεσοι σταθμοί του ταξιδιού τους, ακόμη και η έκθεσή τους σε κλιματολογικές συνθήκες (τροπικά κλίματα) με τις οποίες οι ναυτικοί δε θα ήταν εξοικειωμένοι (προερχόμενοι από το μεσογειακό εύκρατο κλίμα) θα μπορούσε να γίνει αιτία ασθένειας
- τα φανάρια (= φάροι) της Ίντιας (= Ινδίας) που δεν είναι πάντα ορατά κι αν ο καπετάνιος δεν τα αντιληφθεί εγκαίρως, ίσως το πλοίο προσκρούσει σε βράχους ή ύφαλους και ναυαγήσει εν μέσω ωκεανού → συνεχής εγρήγορση και γνώσεις γεωγραφίας για να αποφευχθεί το μοιραίο
- επικράτηση ανθυγιεινών συνθηκών (η πίσσα μπαίνει ακόμα και στα νύχια τους και δεν μπορούν να αφαιρεθούν τα υπολείμματά της με αποτέλεσμα να τους δίνει το αίσθημα του καψίματος
- πλημμελής υγιεινή και καθαριότητα, δεν μπορούν να πλένουν τα ρούχα τους όσο συχνά χρειάζεται ή με τα

- κατάλληλα μέσα για να αφαιρεθούν τα υπολείμματα ουσιών από αυτά, επίσης δεν αλλάζουν συχνά ρούχα
- απρόβλεπτες αλλαγές του καιρού, αντίξοες καιρικές συνθήκες
 - το αίσθημα της μοναξιάς, κυρίως τις ώρες της ανάπαυσης, εκτός εργασίας/βάρδιας, που γίνεται ακόμα πιο βασανιστική, όταν ο ναυτικός ανακαλεί τα αγαπημένα του πρόσωπα που άφησε πίσω στη στεριά
 - η αναγκαστική διέλευση από σημεία της υφελίου που συνεπάγονται κινδύνους και δοκιμάζουν τις αντοχές, την ψυχραιμία και τις ικανότητες διαχείρισης δύσκολων καταστάσεων που απαιτείται από τους ναυτικούς (το Kuro Siwo μας έσφιξε σε μια ζώνη)

2. **2^η στροφή:** Σε ποιο γραμματικό πρόσωπο μιλά εδώ ο ποιητής-αφηγητής; Σε ποιον απευθύνεται με αυτό;

- σε β' ενικό πρόσωπο (παραλάβαινες, ελησμόνησες, σου'πανε)
- στον εαυτό του, αν και δίνει την εντύπωση πως μιλά σε κάποιον άλλο ναυτικό-είναι σα να κάνει διάλογο με τον εαυτό του

3. **Με τι είναι επιφορτισμένος ο νεαρός ναυτικός στη διάρκεια του ταξιδιού;**

- να φορτώνει στο πλοίο τσουβάλια με προϊόντα της Ασίας (τσουβάλια με σόγια), τα οποία μάλιστα ανέρχονται σε χιλιάδες, άρα πρόκειται για μια ιδιαίτερα επίπονη χειρωνακτική εργασία που καταπονεί το σώμα του ναυτικού σε μεγάλο βαθμό

4. **α) Τι φέρνει στο νου του την ώρα που ξεφορτώνει;**

- τα λόγια κάποιου κοντινού του, προσφιλούς προσώπου, πριν πάρει την απόφαση να κάνει αυτό το ταξίδι, όταν ήταν ακόμη στην Αθήνα (πριν μπαρκάρει) και συζητούσε με αυτό το πρόσωπο τα υπέρ και τα κατά της εκκολαπτόμενης απόφασής του

β) Για ποιο λόγο συμβαίνει αυτό τη δεδομένη στιγμή;

- την ώρα που βιώνει στην πράξη τις αντιξοότητες της ζωής του ναυτικού ανακαλεί τα λόγια κάποιου δικού του προσώπου που πιθανόν στην προσπάθειά του να τον αποτρέψει από αυτό το ταξίδι, του επεσήμαινε με έμφαση τις συνθήκες ζωής με τις οποίες θα ερχόταν αντιμέτωπος-είναι σα να μετανιώνει ή να αμφισβητεί την ορθότητα της απόφασής του να μπαρκάρει και να δικαιώνεται εκείνο το πρόσωπο

γ) «μια κούφιαν ώρα»: ερμηνεύστε αυτή τη φράση στο πλαίσιο πάντα του ποιήματος

- είναι συνηθισμένο στην καθημερινή μας επικοινωνία το άκουσμα της πρότασης: «κούφια η ώρα που τ'ακούει» μιλώντας για κάποιο ενδεχόμενο μεν να συμβεί που ωστόσο απευχόμαστε. Ίσως ο Καββαδίας να τη χρησιμοποίησε απαντώντας σε αυτό το δικό του πρόσωπο που προσπαθούσε να τον μεταπείσει μιλώντας για τις δυσκολίες και τους θανάσιμους κινδύνους που απειλούν το ναυτικό π.χ. το ναυάγιο και τον πνιγμό

δ) Πιθανολογείτε για το ποιο πρόσωπο στοιχειώνει τη σκέψη του ναυτικού αυτή τη στιγμή;

- η μητέρα του ή γενικά κάποιο μέλος της οικογένειάς του, κάποιος παλαίμαχος ναυτικός, η κοπέλα του

5. **3^η στροφή:** α) Ποια λόγια ανακαλεί στην καθημερινότητά του ο ποιητής;

- τα λόγια της αγαπημένης του, όπως υπαινίσσεται η αντωνυμία «της», έτσι αναδύεται η ταυτότητα του ατόμου που πάσχιζε να τον μεταπείσει να μην μπαρκάρει όσο ήταν ακόμη στεριανός, γιατί αυτό θα σήμαινε συν τοις άλλοις μακροχρόνιο ή και οριστικό χωρισμό ανάμεσα στους δύο ερωτευμένους

β) Τι εκφράζει η ερώτηση του τελευταίου στίχου; Να την ερμηνεύσετε με βάση τη κυριολεκτική και μεταφορική σημασία της λέξης «μπούσουλας».

- ο μπούσουλας είναι η πυξίδα, το όργανο προσανατολισμού των ναυτικών στις αχανείς θάλασσες. Κάποιες στιγμές ο ναυτικός δεν είναι καν σε θέση να γνωρίζει αν στρέφεται ο

δείκτης της πυξίδας, που αναπαριστά την πορεία που ακολουθεί το πλοίο ή αν το καράβι στρέφεται από μόνο του και ακολουθεί η πυξίδα. → απώλεια προσανατολισμού, αδυναμία προσδιορισμού και ελέγχου των πραγμάτων, σύγχυση, αβεβαιότητα, δεν ξέρεις κατ'επέκτα-σιν αν κινείς τα νήματα της ζωής σου εσύ ή η μοίρα, κάποια υπερβατική δύναμη απροσδιό-ριστη, οπότε εσύ απλά ακολουθείς. Η σύγχυση στο μυαλό και την ψυχή του ναυτικού αισθη-τοποιείται και από την ερώτηση. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον ο ναυτικός έχει κατεξοχήν ανά-γκη από κάποιο σταθερό σημείο αναφοράς στη ζωή του, όπως τα αγαπημένα του πρόσωπα, τα λόγια των οποίων ανακαλεί τη στιγμή ακριβώς όπου βιώνει το αίσθημα του αποπροσα-νατολισμού.

6. **4^η στροφή:** α) Ποιο θλιβερό γεγονός συνέβη «απόψε»;

- ο θάνατος των αγαπημένων του ζώων, των δύο παπαγάλων του και του πιθήκου του, που είχε εκπαιδεύσει με πολύ κόπο (προφανώς να συμπεριφέρεται παρόμοια με άνθρωπο)

β) Τι αντιπροσώπευαν τα συγκεκριμένα ζώα για το ναυτικό-ποιητή;

- αποτελούσαν υποκατάστατα ανθρώπινης παρουσίας που τον συντρόφευαν στις μοναχικές του στιγμές πάνω στο καράβι, του κάλυπταν το κενό της ανθρώπινης απουσίας. Ειδικά ο παπαγάλος – πτηνό του οποίου η λαλιά προσομοιάζει την ανθρώπινη φωνή επαναλαμβά-νοντας πιστά ό,τι ακούει – και ο πίθηκος, που μιμείται ανθρώπινες κινήσεις και χειρονομίες, αφού εκπαιδευθεί σχετικά ενδείκνυνται για αυτό το σκοπό

7. **5^η στροφή:** α) Τι αντιπροσωπεύει η λαμαρίνα;

- είναι το κύριο και κυρίαρχο υλικό του πλοίου, το σίδερο

β) Ποιος είναι ο ρόλος των σημείων στίξης (θαυμαστικού και αποσιωπητικών)

- το θαυμαστικό μετά τη λέξη «λαμαρίνα» παραπέμπει σε μια αναφώνηση και τα αποσιωπητι-κά αντιστοιχούν σε μια παύση απαραίτητη ίσως για να σκεφτεί και να συνειδητοποιήσει

γ) «*η λαμαρίνα όλα τα σβήνει*»: ποιο σχήμα λόγου υπάρχει εδώ και τι θέλει να αισθητοποιήσει με αυτό;

- είναι μεταφορά και θέλει να πει πως η θύμηση των καθηκόντων και των απαιτήσεων της δύσκολης ζωής του ναυτικού τον επαναφέρει στη σκληρή πραγματικότητα, παραμερίζει όλα τα συναισθήματα που τον δένουν με τον κόσμο της στεριάς και γενικά τα όποια συναισθήμα-τά του, σκληραίνει αναγκαστικά μέσα του για να αντεπεξέλθει στο ρόλο του

8. Σε ποιο γραμματικό πρόσωπο μιλά ο ποιητής στο 2^ο στίχο; Ποιον αφορά αυτό το πρόσωπο;

- το πρόσωπο είναι το α' πληθυντικό (μας) και με αυτό συμπεριλαμβάνει και τον εαυτό του στα όσα δύσκολα αντιμετωπίζει κανείς όντας ναυτικός. Στο σημείο αυτό αποκρυπτογραφείται και η λειτουργία του β' προσώπου σε προηγούμενους στίχους του

9. Ποια σχήματα λόγου κυριαρχούν στο 2^ο στίχο και τι αισθητοποιεί με αυτό;

- μεταφορά (μας έσφιξε) και παρομοίωση (σα μια ζώνη)
- το ζώσιμο δηλώνει τον ασφυκτικό κλοιό του θερμού αυτού ρεύματος από τον οποίο δεν υπάρχει διαφυγή, αποδίδει γλαφυρά τόσο τη φορά των ρευμάτων στο σημείο αυτό του Ινδικού Ωκεανού όσο και το μέγεθος του κινδύνου που συνεπάγονται για τα διερχόμενα πλοία

10. Σε ποιον μπορεί να αναφέρεται με το «εσύ» του 3^{ου} στίχου;

- στον εαυτό του για άλλη μια φορά
- στην αγαπημένη του, που έστω και νοερά είναι πάντα εκεί μαζί του, η σκέψη της τον συντροφεύει στην

11. Ποια είναι τα κυρίαρχα συναισθήματα του ποιητή σε όλο το ποίημα;

- νοσταλγία για αγαπημένα πρόσωπα, κυρίως για μια αγαπημένη, που έχει σημαδέψει με τα λόγια της τον ποιητή
- θλίψη, μελαγχολία, που επιτείνεται τις ώρες της ανάπαυσης και προκαλείται από όλα και όλους όσους του λείπουν από τον καιρό της στεριανής ζωής αλλά και από την απρόσμενη απώλεια των αγαπημένων του ζώων που τον συντρόφευαν εν είδει ανθρώπων στις ιδιωτικές του στιγμές
- μοναξιά: οι σκέψεις και τα συναισθήματά του αναδύονται μέσα από το διάλογο με τον εαυτό του, δηλ. μια ψευδαισθήση διαλόγου και ακροατή, προσπαθεί να εφεύρει αντίδοτα στη μοναξιά όπως η συντροφιά των ζώων
- αγωνία, αβεβαιότητα, ανασφάλεια, επειδή δεν μπορεί να βρει τον προσανατολισμό του

12. Ποια είναι η βασική ιδιαιτερότητα της γλώσσας του ποιήματος; Πώς αξιοποιείται μέσα στο ποίημα;

- η εκτεταμένη χρήση ναυτικού λεξιλογίου, δηλ. λέξεις που είναι στενά συνυφασμένες με την εργασιακή καθημερινότητα των ναυτικών: **ναύλος, μαλάρια, μπούσουλας, μπατάρισε, σκατζάρισε, καρτίνι**
- η χρήση λέξεων ή φράσεων που χρησιμοποιούνται ευρέως στη δημοτική αλλά εδώ αποκτούν σημασίες που αφορούν στην καθημερινότητα των ναυτικών: **θάρδια, λαμαρίνα, φανάρια, κατράμι, σε κρατά**
- αποδίδεται παραστατικά η καθημερινότητα των ναυτικών από κάποιον που είναι και ο ίδιος ναυτικός και επομένως η χρήση του εν λόγω λεξιλογίου είναι πηγαία και ανεπιτήδευτη
- αναδεικνύεται η ποιητικότητα αυτών των λέξεων καθώς διαφοροποιούνται αισθητά από το λεξιλόγιο των μη ναυτικών με την ιταλική ως επί το πλείστον προέλευσή τους

13. Να σχολιάσετε τη στιχουργία του ποιήματος.

- 5 τετράστιχες στροφές με ομοιοκαταληξία σταυρωτή (αββα):

Νότο φανάρια
μαλάρια πρώτο

14. Ενότητες - πλαγιότιτλοι.

- 1^η στροφή: «Το πρώτο ταξίδι ως ναυτικός και οι δυσκολίες του»
- 2^η + 3^η στροφή: «Η ανάμνηση των λόγων της αγαπημένης του στις δύσκολες στιγμές του ταξιδιού»
- 4^η στροφή: «Η θλίψη λόγω του χαμού των αγαπημένων του ζώων»
- 5^η στροφή: «Η πάλη για επιβίωση πνίγει τις όποιες ευαισθησίες του ναυτικού»

Βολανάκης Κωνσταντίνος, Πριν από την καταιγίδα

Μελοποίηση: Θάνος Μικρούτσικος, Ο Σταυρός του Νότου

Κώστα Ουράνη, «Συλλογιέμαι τους ναυτικούς...»

Συλλογιέμαι τους ναυτικούς...

Εκείνους που, αυτή την ώρα γυρνούν στους μεγάλους δρόμους του Αμβούργου ή του Μοντεβίδεο, ντυμένοι με τα καλά τους ρούχα, χαρούμενοι σα μαθητές λυκείου που έχουν έξοδο και που κοιτάν με την ίδια μαγεμένη περιέργεια τις βιτρίνες των καταστημάτων και τις γυναίκες που περνούν.

Εκείνους που κάνουν μακρινά ταξίδια με γέρικα κι αργοκίνητα φορτηγά και που, καθισμένοι στο κατάστρωμα, διηγούνται μεταξύ τους ιστορίες της ζωής τους ή καπνίζουν σιωπηλοί — κοιτάζοντας να κατεβαίνει η ωκεάνια νύχτα.

Εκείνους που 'χουν μείνει χωρίς δουλειά και περνάν τις ώρες τους στα μικροκαφενεία των λιμανιών παίζοντας χαρτιά, λιπαρά από την πολλή μεταχείριση, ή μετρώντας και ξαναμετρώντας, σκεφτικοί, τα λεφτά που τους απομένουν και που τα 'χουν βγάλει προσεχτικά από τα βάθη του κόρφου τους.

Εκείνους που, σε ξενικά λιμάνια, ακολουθούν την πρώτη γυναίκα του δρόμου που τους έγνεψε και παζαρεύουν μαζί της, με τα δάχτυλα ή με λέξεις από διάφορες γλώσσες, την τιμή του κορμιού της.

Εκείνους που τις μεγάλες μονότονες ώρες του πλου, καθισμένοι στις κουκέτες τους, βγάζουν από τα βάθη των σάκκων τους τις αναμνήσεις τους: ξεθωριασμένες φωτογραφίες, κιτρινιασμένα γράμματα με καμπουριασμένους χαρακτήρες, καρτ-ποστάλ με λουλούδια ή ωραίες, σαν κούκλες, γυναίκες, ξενικές δεκάρες, σουγιάδες και μεταξωτά μαντήλια· και που, με το πρόσχημα να τα ταχτοποιήσουν, ξεχνιούνται —ώρα— κοιτάζοντάς τα...

Συλλογιέμαι τους ναυτικούς που έχουν αφήσει και με ερωμένη σε κάθε λιμάνι, εκείνους που κάνουν οικονομίες για να στέλνουν επιταγές στο σπίτι τους, εκείνους που αγοράζουν φτηνά μυρωδικά ή έξι πήχες μεταξωτό για τις αρραβωνιαστικές τους — και κείνους που δεν έχουν κανένα στον κόσμο κι έχουν αφοσιωθεί σ' έναν παπαγάλο ή έναν πίθηκο, που λυώνουν από νοσταλγία για τα δάση τους...

Συλλογιέμαι τους ναυτικούς που αρρωσταίνουν και τους κατεβάζουν σε διάμεσα λιμάνια για να τους αφήσουν, μόνους και ξένους, σε πένθιμα δημόσια νοσοκομεία και που η ανάρρωσή τους, ανάμεσα σ' άλλα ανθρώπινα ναυάγια, είναι πιο πένθιμη κι από την αδιαφορία γιατρών και νοσοκόμων τις μέρες του πυρετού και του αγκομαχητού τους...

Συλλογιέμαι τους ναυτικούς που πεθαίνουν στο ταξίδι και τους πετούν στην απέραντη κι αδιάφορη θάλασσα κι ύστερα παραδίνουν το φτωχό σάκκο τους, με τα παλιά τους τα ρούχα, το μεγάλο νικέλινο ρολόι τους, τα ξεθωριασμένα γράμματα, τους σουγιάδες, τις ξενικές δεκάρες και το πηλίνο αγαλματάκι που παριστάνει την Ελευθερία του λιμανιού της Νέας Υόρκης, σ' ένα Προξενείο — απ' όπου κανένας, κανένας ποτέ δε θα τον ζητήσει...

[πηγή: Κώστας Ουράνης, *Αποχρώσεις*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα, χ.χ., σ. 88-89]